

БАТЛАВ

БАЙГАЛЬ ОРЧИН, АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН ЯАМНЫ
ХҮРЭЭЛЭН БУЙ ОРЧНЫ БОДЛОГО ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ГАЗРЫН ДАРГА

Г.ЭНХМӨНХ

.....

БАТЛАВ

ЗӨВШӨӨРЧ, ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ҮҮРЭГ ХҮЛЭЭСЭН:
“ЭРДЭНЭС ТАВАНТОЛГОЙ” ХК-ИЙН ОНЦГОЙ БҮРЭН ЭРХЭТ ТӨЛӨӨЛӨГЧ

Ж.ГАНБАТ

.....

**ӨМНӨГОВЬ АЙМГИЙН ХАНБОГД СУМАНД ХЭРЭГЖИХ
“ЭРДЭНЭС ГААЛИЙН ХЯНАЛТЫН ТАЛБАЙ” ТӨСЛИЙН 2024
ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

АЖ АХУЙН НЭГЖИЙН РЕГИСТРИЙН ДУГААР: 5435528

ХЯНАСАН:

БОАЖЯ-НЫ ХҮРЭЭЛЭН БУЙ ОРЧИН,
БАЙГАЛИЙН НӨӨЦИЙН УДИРДЛАГЫН ГАЗРЫН
ГАЗРЫН МЭРГЭЖИЛТЭН

П.ШИНЭЦЭЦЭГ

БОЛОВСРУУЛСАН:

“ЭРДЭНЭС ТАВАНТОЛГОЙ” ХК-ИЙН
САЛБАРЫН ХӨДӨЛМӨРИЙН АЮУЛГҮЙ БАЙДАЛ,
БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ГАЗРЫН ДАРГА

Б.БАТСАЙХАН

2024 он

ГАРЧИГ

1. ОРШИЛ	1
2. ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА	1
2.1 Төслийн ерөнхий мэдээлэл.....	1
2.2 Төслийн зорилго	2
2.3 Төслийн хүчин чадал.....	2
2.4 Төслийн байршил	3
3. ТӨСЛИЙН ТАЛБАЙ ОРЧМЫН БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГЭМ-ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА.....	4
3.1 Уур амьсгал.....	4
3.2 Агаарын чанар	5
3.3 Гадаргын ус.....	5
3.4 Газрын доорх ус.....	5
3.5 Геологийн тогтоц.....	6
3.6 Хөрсөн бүрхэвч	6
3.7 Ургамлан бүрхэвч	6
3.8 Тусгай хамгаалалттай газар нутаг.....	7
3.9 Түүх соёл, археологийн дурсгалт зүйлс.....	7
3.10 Нийгэм, эдийн засаг.....	7
4. ТӨСЛИЙН ГОЛ БА БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ	7
4.1 Эрсдэлийн үнэлгээг эрсдэлийн матриц	8
4.2 Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний зорилго, зорилт	10
4.3 Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний хамрах хүрээ	10
5. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	12
6. ОРЧНЫ ТОХИЖИЛТ, НӨХӨН СЭРГЭЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ.....	16
7. ТҮҮХ, СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ.....	16
8. ОСОЛ, ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ.....	18
9. ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	20
10. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ, ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨРИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ.....	21
11. УДИРДЛАГА, ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	22
12. НӨЛӨӨЛЛИЙН БҮСИЙН ОРШИН СУУГЧДАД ТАЙЛАГНАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ.....	24
13. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ТӨСӨВ	25

ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ

Хүснэгт № 1. Гаалийн хяналтын бүсийн солбилцол	3
Хүснэгт № 2. 2022 оны хүн амын тоо.....	7
Хүснэгт № 3. 2022 оны мал тоо /мян.толгой/	7
Хүснэгт № 4. Эрсдэлийн үнэлгээний матрицийн хүснэгт	8
Хүснэгт № 5. Магадлалын үнэлгээний шалгуурын хүснэгт	8
Хүснэгт № 6. Үр дагаварын үнэлгээний шалгуурын хүснэгт	8
Хүснэгт № 7. Төслийн байршил, шийдэл, төлөвлөлт болон үйл ажиллагаатай холбогдсон болзошгүй нөлөөллийн магадлах жагсаалт	8
Хүснэгт № 8. Төслийн байгаль орчны болзошгүй нөлөөллийн үнэлгээний нэгтгэл.....	9
Хүснэгт № 9. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөөний хүснэгт	12
Хүснэгт № 10. Орчны тохижилт, нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөөний хүснэгт	16
Хүснэгт № 11. Түүх, соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөөний хүснэгт	16
Хүснэгт № 12. Осол, эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөөний хүснэгт	18
Хүснэгт № 13. Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний хүснэгт.....	20
Хүснэгт № 14. Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийн төлөвлөгөөний хүснэгт	21
Хүснэгт № 15. Удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө ба зардалын хүснэгт	22
Хүснэгт № 16. БОМТ-ний хэрэгжилтийг тайлагнах хуваарийн хүснэгт	24
Хүснэгт № 17. Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний төсвийн хүснэгт.....	25

1. ОРШИЛ

Байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээний гол зорилт нь иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагаас хэрэгжүүлж байгаа тодорхой төслийг хэрэгжүүлэх явцад тухайн нутаг дэвсгэрийн байгаль орчин, нийгэм, оршин суугчдын эрүүл мэндэд учруулж болзошгүй сөрөг нөлөөллийг тодорхойлох, үнэлэх, түүний сөрөг үр дагавар, түүнээс урьдчилан сэргийлэх, зайлсхийх, бууруулах, арилгах арга хэмжээг тогтоох явдал байдаг.

“Эрдэнэс Тавантолгой” ХК -ийн “Эрдэнэс гаалийн хяналтын талбай” төслийн байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээний ажлын хүрээнд уг төслийн үйл ажиллагааны үед байгаль орчин, нийгэм, нутгийн иргэдийн эрүүл мэндэд учруулж болзошгүй сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх, бууруулах, арилгах арга талаар хэрэгжүүлж ирсэн арга хэмжээг үнэлэхийн зэрэгцээ цаашид учирч болох нөлөөллийг тодорхойлох, уг сөрөг нөлөөллийг бууруулах, талаар авах арга хэмжээг тогтоох, төсөл хэрэгжүүлэгчид байгаль орчин, орчны тохижилттой холбоотой мэргэжил арга зүйн зөвлөмжүүдийг өгөх үндсэн чиглэлтэйгээр ажилласан.

“Эрдэнэс Тавантолгой” ХК-ийн “Эрдэнэс гаалийн хяналтын талбай” төсөлд БОАЖЯ-ны шинжээч “Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай” хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.3 дахь хэсэг, Засгийн газрын 2023 оны 58 дугаар тогтоолын 2 дугаар хавсралт “Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээний журам”-ын 2 дугаар хэсэгт заасан аргачлалын дагуу ерөнхий үнэлгээ хийсний үндсэн дээр уг төсөлд байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээ хийх шаардлагатай гэж үзсэн. Иймд төсөл хэрэгжүүлэгчтэй байгуулсан гэрээний үндсэн дээр байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээ хийх эрх бүхий “Эхмонголын байгаль” ХХК нь уг төслийн 2023 оны 04 сарын 20-ны өдрийн 12/2178 тоот албан тоотоор баталгаажуулан БОАЖЯ-аас гаргасан байгаль орчны нөлөөллийн ерөнхий үнэлгээний дүгнэлтийг үндэслэн холбогдох хууль, дүрэм, журам, стандартуудыг баримтлан боловсруулсан.

Төслийн үйл ажиллагааны үед байгаль орчны бүрэлдэхүүн хэсэг агаар, хөрс, ургамал зэрэгт нөлөөлөх сөрөг нөлөөг бууруулахад чиглэсэн ургамлан бүрхэвчийн талхлагдал, хөрсийг бохирдол, элэгдлээс хамгаалах, агаарын бохирдлын нөлөөллийг бууруулах, хамгаалах зэрэг арга хэмжээний зөвлөмж, арга зүйг Монгол улсын стандарт, норм нормативд заасан шаардлагын дагуу тусгаж өгөв.

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдын 2019 оны 10-р сарын 29-ний өдрийн А/618 тоот тушаал болон бусад Монгол улсын хууль, журам, тогтоолын шаардлагад нийцүүлсэн бөгөөд компанийн 2021-2025 оны стратеги төлөвлөгөөнд байгаль орчны тулгамдсан асуудлуудыг шийдвэрлэхэд нэн тэргүүнд хэрэгжүүлэх шаардлагатай ажлуудыг төлөвлөн тусгасан.

Компани ISO 14001:2016 байгаль орчны удирдлагын тогтолцоог нэвтрүүлснээр байгаль орчны асуудлуудыг албан ёсоор тодорхойлж тэдгээрийг шийдвэрлэх шат дараатай алхмуудыг бодлогын баримт бичигт тусгасан. Стандартын хүрээнд тоосжилт бууруулахад ашиглах усны хэмжээг бууруулах, биологийн задралд ордог бүтээгдэхүүний хэрэглээг нэмэгдүүлэх болон хог хаягдлын дахин боловсруулалтыг сайжруулах замаар байгальд хаях хог хаягдлын хэмжээг бууруулах, хүрээлэн буй орчинд учруулж байгаа сөрөг нөлөөллийг ялангуяа агаар бохирдуулагчийг хянах тогтолцоог олон улсын түвшинд хүргэх, олон талын хэлэлцүүлэгт үндэслэсэн хаалтын бодлогыг бий болгох, хүлэмжийн хийн ялгаралыг бууруулахад чиглэсэн арга хэмжээнүүдийг хэрэгжүүлэх зэрэг гол асуудлуудыг байгаль орчны гол шалгууруудаар тодорхойлсон.

Эдгээр стандарт шаардлага, төлөвлөлт, хариуцлагын хүрээнд 2024 онд хэрэгжүүлэх ажлыг тус төлөвлөгөөнд тусгав.

2. ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

2.1 Төслийн ерөнхий мэдээлэл

“Эрдэнэс Тавантолгой” ХК нь нүүрсийг ил талбайд буулгах, ачих аргачлалыг зогсоож, контейнортой нүүрс ачих, буулгах зорилгоор Өмнөговь аймгийн Ханбогд сумын

нутаг, Цагаан хадад нийт 13.5 га талбайд Гаалийн хяналтын талбайн үйл ажиллагаа явуулж байна.

2.2 Төслийн зорилго

Цагаан хадны өнөөдрийн байгаа байдлыг сайжруулахад бусад аж ахуй нэгжүүжтэй өрсөлдөх шинэ техник технологи нэвтрүүлэх, ашиглах, хамаарах орон нутгийн удирдлагуудтай хамтран ажиллах, байгаль орчинд анхаарах нөхөн сэргээлт хийх, био технологийг ашиглах, ажилчдын ажиллах орчинг сайжруулах, шинэ боловсон хүчин бэлдэх гол зорилготой.

2.3 Төслийн хүчин чадал

“Эрдэнэс Тавантолгой” ХК нь Гашуун сухайт боомтын Цагаан Хад гаалийн хяналтын бүсэд 13.5 га талбайд нүүрс буулгаж, хадгалж, ачих үйл ажиллагаа явуулахаар төлөвлөн ажиллаж байна. Гаалийн хяналтын талбай нь 500,000 тонн нүүрс хүлээн авах чадалтай бөгөөд жилд 2 сая тонн нүүрс хүлээн авч борлуулах төлөвлөгөөтэй. Нийт хоёр ээлжээр ажиллах 120-н хүнийг ажлын байраар хангана.

“Эрдэнэс” гаалийн хяналтын талбай дараах барилга байгууламжуудаас бүрдэнэ.

Үүнд:

- Нүүрс ачиж буулгах талбай – 10 га:
- Ажилчдын амрах хотхон – 2.25 га:
- Оролтын пүү 1ш (20 тонны контейнер):
- Гаралтын пүү 1ш (байр):
- Агуулах – 1ш (20 тонн):
- Харуулын байр – 2ш:
- 40 м урттай пүү – 2 шир:
- Авто граж болон авто засварын төв:

Төслийн талбайн одоогийн байдал:

Зураг № 1 Төслийн талбайн одоогийн байршил, орц, гарц

Зураг № 2 Тоосжилт бууруулах зорилгоор байгуулсан салхины хаалт

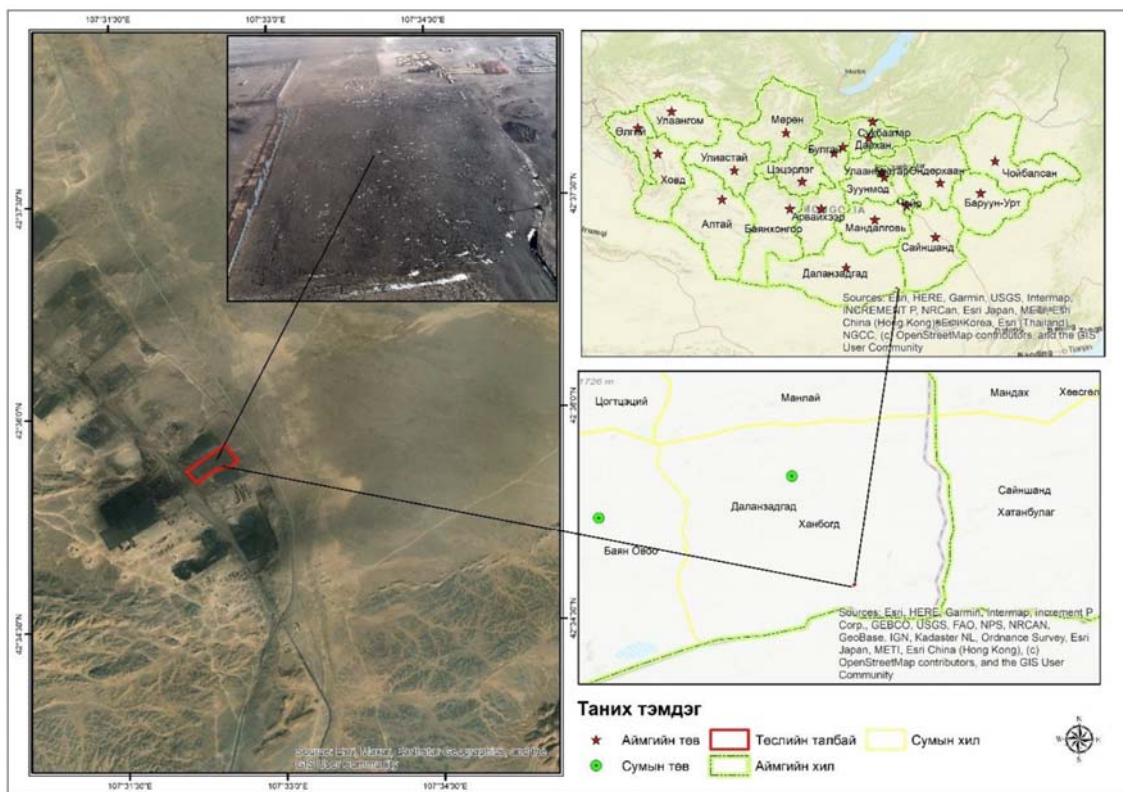
2.4 Төслийн байршил

“Эрдэнэс гаалийн хяналтын талбай” нь Өмнөговь аймгийн Ханбогд сумын Хайрхан багийн нутаг дэвсгэр Цагаан хад хэмээх газарт сумын төвөөс зүүн урагш 70км, Гашуун Сухайтын хилийн боомтоос 22 км-т байрлана.

“Эрдэнэс Тавантолгой” ХК нь Ханбогд сумын Засаг даргын 2023 оны 01 сарын 18-ны өдрийн А/04 тоот шийдвэрээр 4601001062 тоот нэгж талбарын дугаар бүхий 13.5 га талбайг 15 жил хугацаатай Гаалийн хяналтын талбай зориулалтаар эзэмшихээр эрх авсан.

Хүснэгт № 1. Гаалийн хяналтын бүсийн солбилцол

Цэгийн дугаар	Өргөрөг			Уртраг		
1	42	35	31.63	107	32	12.77
2	42	35	36.9	107	32	6.89
3	42	35	43.24	107	32	20.54
4	42	35	45.44	107	32	25.18
5	42	35	47.48	107	32	29.47
6	42	35	40.44	107	32	36.59
7	42	35	39.83	107	32	35.1
8	42	35	39.49	107	32	34.3
9	42	35	38.27	107	32	30.91
10	42	35	38.5	107	32	30.72
11	42	35	37.4	107	32	26.7
12	42	35	37.09	107	32	23.2
13	42	35	33.55	107	32	16.54

Зураг № 3. Гаалийн хяналтын талбайн байршлын зураг

3. ТӨСЛИЙН ТАЛБАЙ ОРЧМЫН БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГЭМ-ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

3.1 Уур амьсгал

Төслийн бүс нутагт жилийн хүйтэн үеийн үргэлжлэх хугацаа урт, агаарын температурын жилийн болон хоногийн хэлбэлзэл ихтэй, хур тунадас нэн ховор хэт хуурай эх газрын эрс тэс уур амьсгалтай.

Нар гийгүүлэл: Төслийн талбай байгаа нутаг дэвсгэрт жилдээ 3100 орчим цаг нар гийгүүлэх бөгөөд сарын нийлбэр нь нарны өндрөөс хамаарч 12 дугаар сард хамгийн бага -212 цаг, 6 дугаар сард хамгийн их -310 цаг байна.

Дулаан хүйтний горим: Жилийн хамгийн хүйтэн 1 дүгээр сарын дундаж агаарын температур -11.8°C, хамгийн дулаан 7 дугаар сарын дундаж агаарын температур 25.7°C буюу сарын дунджаар жилийн агаарын температурын зөрүү нь 37.5°C байгаа нь харагдана.

Агаарын температурын хоногийн зөрүү нь дунджаар 9.1°C байх бөгөөд хавар, намрын улиралд 10.3-11.1°C болж ихэснэ. Хамгийн их нь шилжилтийн улиралд 31-33°C хүрдэг аж.

Чийгшлийн горим: Энэ бүс нутагт жилдээ 87-162 мм орчим хур тунадас орох бөгөөд хур тунадасны 90 орчим хувь нь жилийн дулаан улиралд буюу 4-9 дүгээр сард орно. Ханбогдын сумын сүүлийн 5 жилийн нийлбэр хур тунадсыг авч үзвэл 74.0-134.9 мм хэлбэлзэлтэй байна.

Төслийн районд жилдээ 25-30 өдөр бороо орно. Төслийн район ихээхэн хуурай уур амьсгалтай. Жилийн дундаж харьцангуй чийгшил 46-52% орчим байх бөгөөд хавар 36-38% болж буурна. Жилдээ 140 орчим өдөр харьцангуй чийгшил 30%-иас доош орж хуурайшдаг.

Салхи шуурганы горим: Төслийн бүс нутаг бол манай орны хамгийн салхидуу газар нутгийн нэг бөгөөд жилийн дундаж салхины хурд 3.8-4.7 м/с, хаврын саруудын салхины дундаж хурд 4.3-5.3 м/с байдаг газар юм.

Төслийн бүс нутагт жилийн дундаж байдлаар баруун, баруун хойд чиглэлийн салхи зонхилно.

Салхины хурдны жилийн явцад хавар, намрын улиралд 2 удаагийн максимум утга, өвөл, зуны улиралд 2 удаа минимум утга ажиглагдах бөгөөд хаврынх нь үндсэн их утга байх агаад чухам агаар, хөрс хамгийн хуурай үе, салхины хүч хамгийн их үе хоёр давхцахаас болж жилд тохиолддог хүчтэй салхитай болон шороон шуургатай өдрийн тооны 60 гаруй хувь нь зөвхөн хаврын 3 сард тохиолдоно.

Энэ бол хаврын улиралд хөрс салхинд хийсэх, хүчтэй шороон шуурга болж алсын бараа муудах явдал заримдаа гамшгийн хэмжээнд хүрдэг гэдгийг харуулна. Шороон шуурганы 30.0-32.6 хувь нь 1.0-3.0 цаг, 28.1-26.8 хувь нь 3.1-6.0 цаг, 10.3-15.9 хувь нь 9.1-9.0 цаг 5.0-6.1 хувь нь 9.1-12.0 цаг 2.3-2.7 хувь нь 12.1-15.0 цаг үргэлжлэх ба явган шороон шуурганы үргэлжлэх хугацааны хувьд үүнтэй ойролцоо давтагдалтай юм. Энэ бүсэд жилдээ 179-318 цаг /үүнээс шороон шуурга 102-115 цаг, 77-203 цаг явган шороон шуурга/ шороо хийсдэг байна /Нацагдорж, Жүгдэр 1992/.

3.2 Агаарын чанар

Төслийн үйл ажиллагааны үед агаарын чанарт үзүүлэх эх үүсвэр нь нүүрсний овоолго, тээвэрлэлт, ачиж буулгах үед үүсэх тоосжилт байна.

3.3 Гадаргын ус

Тухайн бүс нутагт гадаргын усны сүлжээ маш сийрэг бөгөөд үндсэндээ байнгын урсацтай гол горхи байхгүй юм. Энэ шалтгаанаар ажиглалт хэмжилтийн цуваа бүхий гадаргын усны горим, нөөцийн ажиглалт хэмжилтийн цэг харуул энэ бүс нутагт байхгүй болно. Энэ бүс нутагт гол, сайрын урсац нь хаврын шар ус болон зуны хур борооны үерийн уснаас голчлон бүрдэх бөгөөд тэдгээрийн хэмжээ нь уур амьсгал, газрын гадаргуугийн байдал, тэжээгдэл зэргээс шалтгаална. Зуны улиралд богино хугацаанд орсон эрчимтэй аадар борооны улмаас дээр дурдсан уул болон тэдгээрийн салбар уулсаас эх авах гол, сайруудад шар ус, хур борооны үер, уруйн үер үүсдэг. Энэ нь улмаар хөрсийг элэгдүүлэн барилга байгууламж эвдэрч нурах зэргээр багагүй хохирол учрахад хүргэж болзошгүй.

3.4 Газрын доорх ус

Бүс нутагт 1970-2000 онд Таван толгойн нүүрсний орд, Цогтцэций, Ханбогд, Баян-Овоо зэрэг сумдын төвийн усан хангамжийн эх үүсвэрийг олж тогтоох зорилгоор ихээхэн хэмжээний гидрогеологийн эрэл, хайгуул, зураглалын ажил улсын хөрөнгөөр хийгдэж, Балгасын-Улаан нуур, Зайрмагтай, Ханбогд, Баян-Овоо, Үйзэн, Дух толгой гэсэн газрын доорх усны орд газруудыг илрүүлэн, усны ашиглалтын нөөцийг нь тогтоосон байдаг.

Харин 2000 оноос хойш энэхүү бүс нутагт гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн нэгжүүд өөрсдийн хөрөнгөөр газрын доорх усны эрэл, хайгуулын ажлуудыг томоохон хэмжээний талбайнуудад хийж, хэд хэдэн газарт газрын доорх усны ордыг олж тогтоогоод, заримыг нь ашиглаж эхлээд байна.

Тухайлбал, “Оюу Толгой” ХХК уурхайд ашиглах усны нөөцийн хайгуулыг 2003-2007 онд хийжээ. Уг судалгааны үр дүнд гаалийн хяналтын талбайгаас хойд зүгт 40-70 км зайд байрлах Гүний хоолойн усны нөөцийг илрүүлсэн байна. Газрын гадаргаас 150-400 метрийн гүнд байрлах энэхүү дарагдмал ус чанарын хувьд ихээхэн эрдэсжилттэй, хайрга, элс, хөрсөн чулуулгийн завсарт байрладаг онцлогтой. Хүмүүс үүнийг булгийн цэвэр ус мэтээр эндүүрдэг. Бас ундны усны шаардлага хангахгүй, ахуйн хэрэглээнд тохиромжгүйг тогтоожээ. Энэ усыг цэвэршүүлэхгүйгээр зөвхөн үйлдвэрт ашиглах боломжтой.

Монгол Улсын Засгийн Газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг Усны газрын дэргэдэх Шинжлэх ухаан, технологийн зөвлөлийн 2008 оны 11 дүгээр сарын 11-ний өдрийн хуралдаанаар Гүний хоолойн газрын доорх усны ордыг гидродинамикийн болон балансын аргаар үйлдвэрлэлийн зэрэглэлээр үнэлсэн нөөцийг хүлээж авах тухай дүгнэлт гаргажээ. Гүний хоолойг 6 тэрбум найман зуун сая шоо метр (6,800,000,000) усны нөөцтэй хэмээн тогтоосон байдаг.

Говийн гар худгууд 5-15 метрийн гүнтэй байдаг бол Гүний хоолойн ордын ус нь 70-400 метрийн гүнд байна. Энэ хоёрын хооронд 250 метр хүртэл зузаан шаврын үе бий. Малчдын гар худгууд уул толгодоос усаа цуглуулдаг хуурай сайр, голын голдирол дагасан, хур тунадаснаас хамааралтай гэж үздэг. Тиймээс худгийн усны түвшин хур тунадас болон орчмын айлуудын малын тоо толгойноос хамаарч хэлбэлздэг. Хавар 3, 4 дүгээр сард худгийн ус нэлээд багасаж, 6, 7 дугаар сард бороо орохоор нэмэгддэг. Оюу Толгой компанийнхан малчидтай хамтраад 2011 оны 6 дугаар сараас худгийн усанд хамтарсан хяналт хийж байна. Малчид өөрсдөө худгийн усныхаа түвшинг хэмжээд, чанарт нь хяналт хийж, тэмдэглэл хөтөлж, үүнийгээ Оюу Толгойн ажилчдынхтай тулгаж үздэг. Одоогоор ямар нэг зөрүү гарахгүй байгаа тухай тус компанийн цахим мэдээллийн хуудсанд тэмдэглэсэн байна.

3.5 Геологийн тогтоц

Төслийн талбай нь Өмнөговь аймгийн Ханбогд сумын Хайрхан багийн нутагт, Монгол улс ба БНХАУ-ын хил дээр орших Гашуунсухайтын хилийн боомтын дэргэд буюу Говийн бага дархан газрын "Б" хэсгийн баруун өмнөд захад байрлана.

Геологийн тогтцын хувьд талбайн бүх хэсэгт делювийн гаралтай шаварлаг чигжээстэй хайр, хайрга, элсэрхэг, шаварлаг хурдас ээлж дараалан үелэн тогтсон ба түүний доор палеозой, мезозойн настай гранит, граносиенит, диорит, гранодиорит зэрэг интрузив чулуулгийн массив голлон оршино. Дөрөвдөгч орчин үеийн сэвсгэр хурдасны зузаан нь талбайн хэмжээнд хөндийн хотос газраа 30-35 м, дэнж газартаа 10-15 м хүрнэ.

Энэ нутаг нь Монгол орны зүүн өмнө хэсгийн цөлөрхөг хээрийн нугын хужирлаг, мараалаг, карбонатлаг цайвар бор болон цөлөрхөг хээрийн хөрс бүхий заримдаг цөл ба цөлийн хөрстэй, геоморфологийн мужлалаар Африк-Азийн цөлийн мужийн Галбын говийн дэд мужид багтана.

Төслийн талбайн газрын гадарга ерөнхийдөө тэгш боловч бэсрэг хотгор гүдгэрийн ялгаатай.

3.6 Хөрсөн бүрхэвч

Өмнөговь аймгийн Ханбогд сумын Цагаан хадны Гаалийн хяналтын талбайн ерөнхий газрын өндөр далайн төвшнөөс дээш 900–1100 метрийн хооронд хэлбэлзэнэ. Талбай орчим нь Монгол орны хөрс-газарзүйн мужлалаар Говийн их мужийн өргөргийн бүсшилийн цөлийн бор саарал хөрсний 14-р тойрогт хамрагдана.

Талбайн орчмын нутагт тархсан хөрсийг ялгаж тогтооход Сайрын болон цөлийн бор тархсан байна. Талбайгаас авсан дээжүүдэд хүнд металл болон эрүүл ахуйн шинжилгээг “НАРТ ШУҮН КОНСАЛТИНГ” ХХК-ийн хөрсний итгэмжлэгдсэн лабораторид шинжлүүлсэн.

Шинжлүүлсэн элементүүдийн хувьд “Хөрс бохирдуулагч бодис, элементүүдийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ” (MNS 5850:2019)-ийн стандартын хүлцэх агууламжийг давсан үзүүлэлт илрээгүй.

3.7 Ургамлан бүрхэвч

Төслийн талбай нь нам уулс хоорондын тэгш хөндийд байрлах бөгөөд цөлийн хээрийн сайрын хялгана- ахарнавтит баглуурт бүлгэмдэлтэй, тусгагийн бүрхэц 28%, 21 зүйлийн ургамалтай (бичиглэл-1), ургац 1,6 ц/га. Ургамлан нөмрөгийн өндөр 5-70 см бөгөөд 3 ярус үүсгэнэ. Эхлээд хотирын ярус 40-70 хүртэл см, заримдаг сөөгөнцрүүдийн ярус 20-40 см, баглуур өвслөг ургамлын ярус 5-15 см. Мөн өмнө жил хур бороо их байсантай холбоотойгоор цөөн наст ургамлын хагд хадгалагдан үлдсэн. Зонхилогч ургамлын хувьд үетнээс сайрын хялгана, алаг өвснөөс, таана, багдай, аммоний сэдэргэнэ, цөөн наст ургамлаас бага хургалж ургана. Сөөгнөөс баглуур (1м² талбайд 7-10ш, диаметр 3-8см), боролз, хармаг, орог тэсэг тохиолдоно. БОНХАЖЯ-ны 2015 оны 282 дугаар сайдын тушаалаар батлагдсан Ашигт ургамлын жагсаалтад нэн ховор тархалттай 1 зүйл (*Limonium aureum* – алтан бэрээмэг), ховор тархалтай 1 зүйл (*Oxytropis aciphylla*-өргөст ортууз), элбэг тархалттай (*Convolvulus ammanii*-Аммоний

сэдэргэнэ, Allium polyrrhizum-Таана, Astragalus galacities- шүдэн цагаан хунчир, Asparagus gobicus- хэрээн нүд) ургамал ургана. Бэлчээрийн талхагдал бага.

3.8 Тусгай хамгаалалттай газар нутаг

Өмнөговь аймгийн Ханбогд сумын нутаг дэвсгэрт орон нутгийн тусгай хамгаалалттай буюу аймгийн тусгай хамгаалалтад 2, сумын тусгай хамгаалалтад авсан 25 газар байдаг. Гаалийн хяналтын бүс нь аймгийн тусгай хамгаалалттай Аймгийн урд талын сумдын улсын хил дагуух газарт байрлаж байна.

3.9 Түүх соёл, археологийн дурсгалт зүйлс

Монгол улсын Засгийн газрын 2008 оны 175 дугаар тогтоолоор шинэчлэн батлагдсан уг жагсаалтад 175 дурсгалыг улсын хамгаалалтад, 275 дурсгалыг аймгийн хамгаалалтад авахаар оруулсан байна. Өмнөговь аймгийн Ханбогд суманд Улсын тусгай хамгаалалтад авсан дараах түүх дурсгалын газрууд байна.

- Байшин цав, Хуурай цав, Үрэлбэ, Амтгайн палеонтологийн дурсгалт газрууд
- Галбын гурван хийд буюу Дэмчигийн хийд, Эрээт хийд, Цогцолын хийдийн туурь
- Жавхлант Хайрхан, Далайн дуулга, Зүүн хацавч, Цагаан толгой, Шийрийн хадны зургууд

Төслийн талбай болон ойр орчмын бүс нь олон жилийн туршид бэлчээрийн зориулалтаар ашиглагдаж байсан бөгөөд гаалийн хяналтын талбай үйл ажиллагаа явуулснаас хойш түүх соёлын дурсгалт зүйл олдсон тухай тэмдэглэл одоогоор байхгүй байна.

3.10 Нийгэм, эдийн засаг

Өмнөговь аймаг нь 2022 оны байдлаар нийт 73,939 хүн бүртгэгдсэнээс Ханбогд суманд 8533 хүн, Хайрхан багт 538 хүн бүртгэгдсэн байна. Тус сум нь Монгол улсын өмнөд хилээс 138 км, аймгийн төвөөс 295 км, нийслэл Улаанбаатар хотоос 779 км-т алслагдсан бөгөөд өмнө талаараа БНХАУ-ын Өвөр Монголын өөртөө засах орны Баяннуур аймагтай, баруун талаараа Баян-Овоо, хойд талаараа Манлай, зүүн талаараа Дорноговь аймгийн Хатанбулаг, Мандах сумтай тус тус хил залгана.

Хүснэгт № 2. 2022 оны хүн амын тоо

Үзүүлэлт	Өмнөговь аймаг	Ханбогд сум	Хайрхан баг
Хүн амын тоо	73939	8533	538
Эрэгтэй	37428	4892	367
Эмэгтэй	36511	3641	171
Өрхийн тоо	23712	2145	112

Өмнөговь аймаг нь 2022 оны байдлаар 2637 мян. тоо толгой мал тоологдсоноос Ханбогд суманд 208.33, Хайрхан багт 1.18 мян толгой мал тоологдсон байна.

Хүснэгт № 3. 2022 оны мал тоо /мян.толгой/

Аймаг, сум	Бүгд	Адуу	Үхэр	Тэмээ	Хонь	Ямаа
Өмнөговь	2637.33	112.45	34.76	164.77	675.72	1649.63
Ханбогд сум	208.33	11.41	8.4	34.42	58.57	95.53
Хайрхан баг	1.18	-	0.05	0.02	0.51	0.6

4. ТӨСЛИЙН ГОЛ БА БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ

ISO 14001:2016 байгаль орчны удирлагын тогтолцооны стандартын дагуу компанийн зүгээс байгаль орчны гүйцэтгэлийг сайжруулах зорилгоор байгаль орчны асуудлууд тэдгээрээс улбаатай байгаль орчны нөлөөллүүдийг тодорхойлж эрсдэлийн үнэлгээ хийсэн. Эрсдэлийн үнэлгээ нь байгаль орчны гол асуудлыг зөв таньж тодорхойлоход дөхөм болсноор компани байгаль орчны чиглэлээр хийх ажлын ач холбогдлын эрэмбэ дарааллыг тодорхойлон гаргав.

4.1 Эрсдэлийн үнэлгээг эрсдэлийн матриц

ISO 14001:2016 стандартын дагуу байгаль орчны гүйцэтгэлийн ач холбогдлын дарааллыг тодорхой болгох зорилгоор эрсдэлийн үнэлгээ хийсэн. Байгаль орчны асуудлыг тодорхойлж эдгээртэй холбоотой байгаль орчны нөлөөллийг тодорхойлсон. Нөлөөлөл тус бүрийн эрсдэлийн зэргийг тодорхойлсон.

Хүснэгт № 4. Эрсдэлийн үнэлгээний матрицын хүснэгт

Магадлал	Үр дагавар				
	ялимгүй	бага	дунд	их	гамшиг
I бараг болохгүй	L	L	M	H	H
II магад болохгүй	L	L	M	H	E
III болзошгүй	L	M	H	E	E
IV магад болох	M	H	H	E	E
V лавтай болох	H	H	E	E	E

Хүснэгт № 5. Магадлалын үнэлгээний шалгуурын хүснэгт

Түвшин	Зэрэг	Тайлбар
I	Бараг болохгүй	Онцгой нөхцөлд эрсдэлтэй байж магадгүй (<5%)
II	Болохгүй байж магад	Заримдаа эрсдэлтэй байж магадгүй (5-20%)
III	Болзошгүй	Заримдаа эрсдэл үүснэ (20-50%)
IV	Магад болох	Бараг бүх нөхцөл эрсдэл үүсгэж болзошгүй (50-70%)
V	Лавтай болох	Бараг бүх нөхцөл эрсдэлтэй (70-100%)

Хүснэгт № 6. Үр дагаварын үнэлгээний шалгуурын хүснэгт

Зэрэглэл	Уршиг	Эрсдэлд өртөгч ба эрсдэлийн тодорхойлолт		Уршгийг бууруулах арилгах шийдэл
		Хүн ам	Эд хөрөнгө	
I	Ялимгүй	Техноген нөлөө арилахад хор уршиг арилна	Хохирол үгүй	Тусгай шийдэл шаардлагагүй
II	Бага	Бүс нутагт хуримтлагдах нөлөөлөл бий болгож био орчинд стресс учруулна	Багавтар хохирол	Уламжлалт арга хэмжээ, одоогийн горимыг мөрдөх
III	Дунд	Урт хугацаанд дэлхийн дулааралд хувь нэмэр оруулна	Дунд зэрэг хохирол	Уламжлалт арга хэмжээ, одоогийн чанд горимыг мөрдөх, зохион байгуулалтын өндөр түвшинд ажиллах
IV	Их	Хуримтлагдах сөрөг нөлөө үүсгэж урт хугацаанд экологийн тэнцвэр алдагдана	Их хохирол	Орчин үеийн технологи, өндөр сонор сэрэмж, зохион байгуулалтын хоршил, Тодорхой хэмжээний хөрөнгө зардал шаардана
V	Гамшиг	Байгаль орчинд эргэж буцахааргүй уршиг учруулж экологийн тэнцвэрт байдал алдагдахад хүрнэ	Маш их хохирол	Орчин үеийн технологи, өндөр сонор сэрэмж, зохион байгуулалтын хоршил. Их хэмжээний хөрөнгө оруулалт шаардана

Хүснэгт № 7. Төслийн байршил, шийдэл, төлөвлөлт болон үйл ажиллагаатай холбогдсон болзошгүй нөлөөллийн магадлах жагсаалт

№	Байгаль орчны асуудлууд	Нөлөөллийн үр дагавар			
		Нөлөөлөхгүй	Бага	Дунд	Их
1. Төслийн байршилтай холбоотой байгаль орчны асуудал					
1	Голын гольдролыг эвдэж, өөрчлөх	x			

2	Хүн амыг нүүлгэн шилжүүлэхтэй холбоотой асуудал	x			
3	Үерийн аюулд өртөх		x		
4	Түүх, соёлын дурсгалт газар, археологи-палеонтологийн олдворт газрыг эвдрэхэд хүрэх	x			
5	Усан хангамж, ус хэрэглээний асуудлаар өөр байгууллагын үйл ажиллагаатай зөрчилдөх	x			
6	Булаг, шандын усны горимд өөрчлөлт орох ба хатах, ширгэж үгүй болох аюултай эсэх	x			
2. Төслийн шийдэл, төлөвлөгөөтэй холбоотой байгаль орчны асуудал					
7	Үйл ажиллагааны болон ашиглалтын чанар нь тухайн орон нутагт нийцтэй эсэх, нүүрс ачиж буулгах, хадгалах болон орчны бохирдлын хяналтад сонгосон төхөөрөмж нь хир зэрэг зохимжтой		x		
8	Осол, мэргэжлийн өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх болон ажилтнуудыг хорт хий, гал түймрээс хамгаалах асуудал хир зэрэг төлөвлөгдсөн			x	
9	Үйл ажиллагааны үеийн үерийн хамгаалалтын асуудал хир нийцтэй тусгагдсан, үр ашигтай ажиллах явдал хир зэрэг зохимжтой			x	
10	Төсөл хэрэгжүүлэх үед хорт бодис, нэгдлээс хамгаалах асуудал хир нийцтэй тусгагдсан, үр ашигтай ажиллах явдал хир зэрэг зохимжтой	x			
11	Ус хэрэглэх, усны чанарыг хамгаалах, хянах асуудал			x	
12	Ус, агаар, хөрс бохирдох, хатуу хог хаягдал болон дуу чимээ гарах			x	
13	Тусгай анхаарал тавих шаардлагатай хорт хий, тоос, утаа гардаг эсэх		x		
14	Төслийн үйл ажиллагааны үед гарах дуу чимээг багасгах талаар төсөлд тусгагдсан эсэх		x		
3. Төсөл хэрэгжүүлэх үеийн байгаль орчны асуудал					
15	Төслийн үйл ажиллагааны болон ашиглалтын чанарын талаарх төлөвлөгөө, санхүүжилт хир зэрэг бодитой, шаардлага хангасан эсэх				x
16	Мэргэжлээс шалтгаалах өвчин болон аюулгүй ажиллагааны төлөвлөгөө, санхүүжилт бодитой эсэх			x	
17	Хөрсний эвдрэл элэгдлийг бууруулах, орчныг тохижуулах асуудал төлөвлөгөөнд хэрхэн тусгагдсан (хөрсжүүлэх, ургамал тарих, зүлэгжүүлэх, талбайн усалгаа)		x		
18	Эрдэс баялгийг авч ашиглах зэргээс шалтгаалж хөрсөнд ус нэвчих, гүний ус бохирдох, улмаар хөрсний усны горимд эсрэгээр нөлөөлөх	x			
19	Газар ашиглалтад хохирол учруулах, үйл ажиллагаа явуулах үед газар тэгшлэх, буцааж булаах ажлыг хамгийн бага байлгах нь бусад зорилгод ашигтай байж болох, хөрш зэргэлдээх газар ашиглалтад гэмтэл учруулахгүй байх зэрэг асуудал төсөлд тусгагдсан эсэх		x		
20	Шуурхай хяналтын асуудал (төсөлд шуурхай хяналтын хугацаа, мөнгө зардал тусгагдсан эсэх)		x		
21	Төслийн талбайг өөр зориулалтаар ашиглах боломжийг авч үзсэн эсэх	x			
22	Төслийг хэрэгжүүлэх үеийн инженерийн болон санхүүгийн боломжийн талаарх асуудал				x
4. Төслийг ерөнхийд нь хянаж үзэх шалгуурууд (бодлогын чанартай асуудлууд)					
23	Төслийг хэрэгжүүлэх явцад байгалийн бусад нөөц баялгийг ашиглах боломжийг ашиглахгүй орхигдуулах	x			
24	Төслийн техник технологийн шийдлийг техник, эдийн засгийн хувьд олон хувилбараас авч үзэн аль болох оновчтой аргыг сонгосон эсэх асуудал		x		
Нөлөөллийн үнэлгээний тоон утгын хувь		36%	32%	24%	8%

Хүснэгт № 8. Төслийн байгаль орчны болзошгүй нөлөөллийн үнэлгээний нэгтгэл

Нөлөөллийн төрөл	Эрчим	Үргэлжлэх хугацаа	Хамрах хүрээ	Магадлал	Нийт оноо	Онооны эзлэх хувь %	Нөлөөллийн зэрэг
1. Байгалийн төрөл зүйлийн өөрчлөлт							
Усны чанарын өөрчлөлт	2	3	1	2	8	32	Дунд
Ургамлын бүтцийн өөрчлөлт	3	5	1	4	13	52	Дунд
Хөрсний элэгдэл, эвдрэл, бохирдол	2	5	1	3	11	44	Дунд
Геологийн тогтцын өөрчлөлт	2	5	1	5	11	44	Дунд
Зэрлэг, ан амьтдын орон зайн өөрчлөлт	1	5	1	2	7	28	Бага
Агаарын орчин /бохирдол/	8	5	1	4	18	72	Дунд
Газар доорх усны нөөц	6	4	2	3	15	60	Дунд

Дундаж							46.2	Дунд
2. Байгалийн нөөцийн ашиглалт								
Газрын гадаргын нөөц баялаг	1	5	1	1	8	36		Дунд
Бэлчээр, тэжээлийн байдал	2	5	1	1	6	24		Бага
Эрдэс түүхий эдийн нөөц	6	5	2	2	15	60		Дунд
Дундаж							38.67	Дунд
3. Байгаль орчны чанар, нийгмийн өөрчлөлт								
Ундны усны чанар, хэмжээ	4	4	1	2	11	44		Дунд
Хөрсний бохирдол	2	3	1	2	8	32		Дунд
Агаарын чанар	8	5	1	4	16	64		Дунд
Дуу чимээ, шуугианы нөлөөлөл	2	5	1	2	10	40		Дунд
Дэд бүтцийн хөгжилд нөлөөлөл	+							+
Орон нутгийн нийгэм эдийн засагт нөлөөлөл	+							+
Дундаж							30.0	Бага
4. Байгалийн цогцолборт газар, түүх соёлын дурсгалт зүйл, соёлт давхаргад үзүүлэх нөлөөлөл								
Байгалийн үзэсгэлэнт төрх өөрчлөгдөх	-	-	-	-	-	-	-	-
Ландшафтын хэлбэр, өнгө өөрчлөгдөх	-	-	-	-	-	-	-	-
Тусгай хамгаалалтай ба цогцолбор газарт нөлөөлөл	-	-	-	-	-	-	-	-
Түүх соёлын дурсгалт зүйлд нөлөөлөл	4	4	1	3	12	48		Дунд
Археологи, палеонтологийн олдворт нөлөөлөл	6	4	1	4	15	60		Дунд
Дундаж							21.6	Бага
5. Бусад нөлөөлөл								
Тээвэрлэлтээс шалтгаалан хөрс эвдрэх	2	2	1	2	7	28		Бага
Ахуйн хаягдал, хогийн цэгийн ариутгал муугаас эвгүй үнэр гарах, шавж үржих	2	1	1	2	6	24		Бага
Хүчтэй салхи, түймэр газар хөдлөл, аянга	2	1	1	2	6	24		Бага
Дундаж							25.3	Бага
Үр дүн (ерөнхий дундаж)							29.45	Бага

4.2 Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний зорилго, зорилт

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө (БОМТ) нь гаалийн хяналтын талбай байршиж буй нутаг дэвсгэрийн байгаль орчныг хамгаалах, зүй зохистой ашиглах, хүрээлэн буй орчны тогтвортой байдлыг хангах, БОННУ-н дэх зөвлөмжийн хэрэгжилтийг хангах, төслийн үйл ажиллагаанаас үүсч буй сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах, урьдчилан сэргийлэх, төсөл хэрэгжих орчинд бий болж болзошгүй сөрөг үр дагаврыг хянах, илрүүлэх үндсэн зорилго бүхий эрхзүйн баримт бичиг юм. Тиймээс төслийн үйл ажиллагааны явцад үүсэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах арга хэмжээг төслийн хэрэгжилтийн хүрээнд авч үзэн, холбогдох зардлыг бодитойгоор төлөвлөсөн БОМТ-г төсөл хэрэгжүүлэгч дагаж мөрдсөнөөр байгаль орчин, нийгмийн хамгааллын үүргээ хангах нөхцөлөө бүрдүүлэх нь энэхүү төлөвлөгөөний үндсэн зорилго болно.

БОМТ үндсэн зорилгоо хангахын тулд төсөл хэрэгжүүлэгчийн санхүүгийн чадавхын хүрээнд нийгмийн хариуцлагыг өндөржүүлэхэд чиглэсэн дараах бодлогыг баримтална. Үүнд:

- БОМТ-нд тусгасан ажлын дараалал, түүнийг хийж гүйцэтгэснээр хүрэх үр дүнг төсөл хэрэгжүүлэгчийн үйл ажиллагаа, санхүүгийн боломж нөөцтэй уялдуулах;
- БОМТ-ний хэрэгжилтийг компанийн удирдлага өөрөө болон орон нутгийн оршин суугчдын зүгээс хэрхэн хянаж, харилцан хамаарал бүхий бодит үр дүнд хүрэх;
- БОМТ-г зохих ёсоор хэрэгжүүлснээр гаалийн хяналтын талбайг хөндлөнгийн хяналт, шалгалтад бэлэн байлгах зэрэг нөхцөлүүдийг тодорхойлно.

4.3 Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний хамрах хүрээ

БОМТ нь “Эрдэнэс гаалийн хяналтын талбай” төслийн үйл ажиллагааны хэмжээнд дагаж мөрдөх эрх зүйн зохицуулалтын дагуу хэрэгжих бөгөөд БОННУ-ний тайлангийн 1 дүгээр бүлэгт төслийн хамрах хүрээг тодорхойлсон байгаа. Төслийн бүтээн байгуулалт, үйл ажиллагааны явцад хүрээлэн буй орчныг хамгаалах, сөрөг нөлөөллөөс

урьдчилан сэргийлэх зорилт бүхий энэ төлөвлөгөөнд БОННУ-ний тайланд тусгасан зөвлөмжүүдийн хүрээн дэх бүхий л асуудлыг хамрахад БОМТ нь дараах үндсэн 2 хэсгээс бүрдэнэ. Үүнд:

- Төслийн байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээгээр тогтоосон сөрөг нөлөөллөөс зайлсхийх, бууруулах, арилгах арга хэмжээг хэрэгжүүлэх арга замууд, тэдгээрийг хэрэгжүүлэх хугацаа болон шаардагдах хөрөнгө зардлыг тусгасан байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөө (БОХТ):
- Төслийн үйл ажиллагааны улмаас байгаль орчны төлөв байдал, хүний эрүүл мэндэд үзүүлж байгаа орчны болон ажлын байрны нөхцөлийг хянах, шинжилгээ хийх, үр дүнг тайлагнах, хэрэгжүүлэх арга хэлбэр, шаардагдах хөрөнгө зардал, хугацааг тусгасан орчны хяналт-шинжилгээний хөтөлбөр (ОХШХ):

Төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэхэд баримтлах эрх зүйн баримт бичиг болон шаардлагыг нь зайлшгүй хангаж мөрдөх стандартуудыг БОМТ-нд тодорхой тусгаж өгнө.

Тухайн жилийн БОМТ боловсруулах, биелэлтийг тайлагнах журамд зааснаар байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө нь дараах агуулгатай байх бөгөөд хийх ажлын зардлыг тус бүрчлэн тооцож төлөвлөнө. Үүнд:

- Төслийн байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээгээр тогтоосон сөрөг нөлөөллөөс зайлсхийх, бууруулах, арилгах арга хэмжээг хэрэгжүүлэх арга замууд, тэдгээрийг хэрэгжүүлэх хугацаа болон шаардагдах хөрөнгө зардлыг тусгасан төлөвлөгөө;
- Орчны тохижилт, өргөтгөлийн дараах нөхөн сэргээлтийн ажлын төлөвлөгөө;
- Төслийн талбай орчмын түүх, соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө;
- Үйл ажиллагааны үеийн осол, эрсдэлийн менежмент;
- Үйл ажиллагааны үеийн хог хаягдлын менежмент;
- Төслийн үйл ажиллагааны улмаас байгаль орчны төлөв байдалд үзүүлж байгаа өөрчлөлтийг хянах, шинжилгээ;
- Тухайн жилийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлага, зохион байгуулалтын төлөвлөлт;
- БОМТ-г нөлөөллийн бүсийн олон нийт, оршин суугчдад тайлагнах, хэлэлцүүлэх арга хэмжээний төлөвлөлт;

5. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт № 9. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөөний хүснэгт

Бүлэг	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Тоо хэмжээ	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж,	Нийт зардал ₮	Эрх зүйн баримт бичиг
5.1 Агаарын чанарт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах чиглэлээр							
5.1.1	Хорт хийн ялгарлаас агаарын бохирдол үүсэх	Машин техникүүдийн янданд шүүлтүүр суурилуулж, найдвартай ажиллагааг хангах, ялгаруулж буй хорт хийн түвшинд хяналт тавих болон янданд оч баригч хийх	Машин техникүүд	7	Жилийн турш	2,100,000	Агаарын тухай хууль Агаарын чанар Техникийн ерөнхий шаардлага MNS4585:2016
5.1.2		Төслийн үйл ажиллагаанд ашиглагдах тээврийн хэрэгслүүдийг техникийн үзлэг, шалгалтад тогтмол оруулж, засвар үйлчилгээг тогтмол чанартай хийх		7	Жилийн турш	700,000	
5.1.3		Хуурай хог хаягдлыг хогийн цэгт зайлуулахгүйгээр шатаахыг хориглоно.	Талбайн хэмжээнд	-	Жилийн турш	Үйл ажиллагаа ны зардал	
5.1.4	Тоосжилт	Талбайн тоосжилтыг дарах зорилгоор байнгын усалгаа хийх /Усалгааны машинтай болох/	Талбайн хэмжээнд	-	Жилийн турш	Үйл ажиллагаа ны зардал	-Байгаль хамгаалах тухай хууль - Агаарын тухай хууль, - MNS 4585:2016 Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий шаардлага - Зөрчлийн тухай хуулийн 6 дугаар бүлгийн 6.1-ийн 2
5.1.5		Тоосжилтыг бууруулах зорилгоор нүүрс ачиж буулгах талбайд 1600 м урт 8м өндөр хашааг барьж байгуулсан байгаа ба эвдрэл гарсан үед тогтмол засварлах	Гаалийн талбай орчим	-	Жилийн турш	Үйл ажиллагаа ны зардал	
5.1.6		Нүүрсний тээврийн замаас талбай хүртэлх замыг сайжруулан хучилт хийх	Талбай хүртэлх зам	-	Жилийн турш	Үйл ажиллагаа ны зардал	

Бүлэг	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Тоо хэмжээ	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж,	Нийт зардал ₮	Эрх зүйн баримт бичиг
5.1.7		Нүүрс ачиж буулгах хэсгийн орц гарцыг хайргаар хучих	Орц, гарцны хэсэг	-	Жилийн турш	Үйл ажиллагааны зардал	
5.2 Газрын гадарга болон хөрсөн орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах чиглэлээр							
5.2.1	Хөрсний элэгдэл, эвдрэл үүсэх	Талбайд болон ойр орчинд олон салаа зам гаргахгүй нэгдсэн сүлжээг сайжруулж, тэмдэг тэмдэглэгээг байршуулах	Төслийн талбай	3 ш	Төслийн хугацаанд	300,000	Хог хаягдлын тухай хууль MNS5850:2019 Хөрс бохирдуулагч бодисын ЗДХ
5.2.2	Хөрс бохирдох	Хог хаягдлын нэгдсэн цэг байгуулах	Хогийн цэг	1 ш	Төслийн хугацаанд	Хог хаягдлын менежментийн зардалд тусгагдсан	
5.2.3		Хүчин чадалд тохирсон Септик систем суурилуулах	Төслийн талбай	1 ш	Төслийн хугацаанд		
5.3 Усан орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах чиглэлээр							
5.3.1	Ашиглалтын явцад гүний усны түвшин буурах	Худгийн эрүүл ахуйн бүс тогтоох, тоолуур тавих	Гүний худаг	1 ш	Төслийн хугацаанд	1,000,000	Усны тухай хууль
5.3.2		Усны боломжит нөөцийн дүгнэлт гаргуулах	Гүний худаг	1 ш	Төслийн хугацаанд	-	
5.3.3		Ус ашиглах дүгнэлт гаргуулах, Ус ашиглах гэрээ байгуулах	-	-	Төслийн хугацаанд	Үйл ажиллагааны зардал	
5.4 Ургамлан нөмрөгт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах чиглэлээр							
5.4.1	Ургамлан нөмрөгийн талхагдал	Төслийн талбайн нөлөөлөлд өртөөгүй хэсэгт мод тарих, нөхөн сэргээх	Төслийн талбайд	500 ш	Хавар, намар	Үйл ажиллагааны зардал	Хөрс хамгаалах, цөлжилтөөс сэргийлэх тухай хууль
НИЙТ						4,100,000	

2023 онд хүчтэй салхи шороон шуурганы улмаас зарим хэсэгтээ салхны хаалт нь зарим хэсэгтээ хугарч унасан тул 2024 оны төсөвт **“Эрдэнэс” ГХБ-д салхины хаалтыг нөхөн засварлах, угсрах**” нэртэйгээр суулгасан ба хайрга дайргаар хучилт хийх ажлын дараа засварлан хийхээр төлөвлөн ажиллаж байна. Тоосжилтыг бууруулах зорилгоор сэргээн засварлах ажил жил болгоны төсөвт суугдан хийгдэх юм.

2023 оны 09-р сарын 07-ны өдрийн дугаар 09 тоот Байгаль орчин, аялал, жуулчлалын сайдын албан даалгаварт "Орчны бохирдол, хог хаягдлыг бууруулах чиглэлээр авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээ"-ний тухай Ханбогд сумын Хайрхан багийн нутагт Гаалийн хяналтын талбайн-НАБТ болон нүүрс ачиж буулгах үйл ажиллагаа эрхэлж буй аж ахуйн нэгж, байгууллагуудын тээврийн хэрэгслийн орц, гарц, нүүрс буулгах, ачих талбайг бүхэлд нь асфальт, бетон, хайрга, дайргаар нягтаршуулж орчны тоосжилтыг бууруулах арга хэмжээг аж ахуйн нэгж бүрээр авч хэрэгжүүлэх, холбогдох хууль тогтоомжид нийцүүлэн шийдвэрлэх тухай албан даалгавар ирсэн.

Холбогдох арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэхэд Цагаанхад дахь "Эрдэнэс" ГХБ-н Гашуунсухайт автозамтай нийлэх хэсгийн 0.7га газрыг тэгшилж хучилт хийлгэх /b30 марктай бетон бетон цутгах зузаан 0.3м , D12 арматуртай, 4950м3 газар шорооны ажлыг 2024 оны төсөвт **“Эрдэнэс” ГХБ-н тээврийн хэрэгслийн орох гарах хэсгээс гашуунсухайт автозам хүртэлх зайд бетон талбай хийх**” нэртэйгээр суулгасан. Зураг төслийн ажил хийгдэж дуусмагц нээлттэй тендер сонгон шалгаруулалтаар зарлан тухайн ажлыг хийж гүйцэтгэхээр төлөвлөн ажиллаж байна.

Талбайг нийтэд нь хайрга дайргаар хучих ажил 2024 оны төсөвт **“Эрдэнэс” ГХБ-н Чингэлэг ачих, буулгах НАБТ-н хайрга, дайргаар хучилт хийх** нэртэйгээр суугдсан. Зураг төслийн ажил хийгдэж байна. Дуусмагц нээлттэй тендерийн сонгон шалгаруулалтаар зарлан шалгарсан компаниар тухайн ажлыг хийлгэхээр төлөвлөн ажиллаж байна.

6. ОРЧНЫ ТОХИЖИЛТ, НӨХӨН СЭРГЭЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт № 10. Орчны тохижилт, нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөөний хүснэгт

Бүлэг	Нөхөн сэргээлтийн зорилт	Нөхөн сэргээлтийн арга хэмжээ	Хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Тоо хэмжээ	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Нийт зардал, ₮	Тайлбар
6.1.1	Төслийн талбайг тохижилтын дагуу мод бут тарьж хашаалах	Тарьц суулгац худалдан авч мод тарих	Төслийн талбай	ш	500	5, 10 сард	6,000,000	
НИЙТ							6,000,000	

Цагаанхад суурьшлийн бүс нь цаг уурын хувьд хатуу хүнд нөхцөлтэй байдаг. Төслийн талбайн нөлөөлөлд өртөөгүй хэсэгт мод тарих, нөхөн сэргээх ажилд жилддээ 500ш мод тарих боломжтой. Иймд 5 жилийн төлөвлөгөөнд 2500 ширхэг төслийн талбайд тарих боломжтой.

Цагаанхад дахь үйл ажиллагаа явуулагч Салбар уурхайн “Эрдэнэс Нэгдсэн Терминал Цогцолбор” нь 2 байршил хоорондоо 25км зайтай үйл ажиллагаа явуулдаг. Чингэлэг тээврийн терминал төв нь 30га талбай нь Боомтын захиргааных бөгөөд 3 уурхайн хамтарсан гэрээгээр үйл ажиллагаагаа тусдаа явуулдаг.

7. ТҮҮХ, СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт № 11. Түүх, соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөөний хүснэгт

Бүлэг	Нөлөөлөлд өртөх түүх, соёлын өв	Хамгаалах арга хэмжээ	Хамрах хүрээ	Тоо хэмжээ	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Нийт зардал, ₮	Эрх зүйн баримт бичиг
-------	---------------------------------	-----------------------	--------------	------------	------------------------------	----------------	-----------------------

7.1.1	Төслийн үйл ажиллагаагаар түүх соёлын өвд үзүүлэх шууд сөрөг нөлөө байхгүй ч болзошгүй нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх шаардлагатай.	Соёлын өвийг хамгаалах тухай МУ-ын хуулийн дагуу газрын хэвлийг ашиглах явцад түүх, соёлын дурсгалт зүйл илэрвэл олборлох ажлаа зогсоож энэ тухай, аймгийн Засаг дарга, цагдаагийн болон уг асуудлыг эрхэлсэн эрдэм шинжилгээний байгууллагад нэн даруй мэдэгдэх	Төслийн талбайд	-	Тухай бүрт	-	Соёлын өвийг хамгаалах тухай хууль
-------	---	--	-----------------	---	------------	---	------------------------------------

8. ОСОЛ, ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт № 12. Осол, эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөөний хүснэгт

Бүлэг	Урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Хэмжих нэгж	Тоо хэмжээ	Зарцуулах зардал	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
8.1 Цаг агаарын эрсдэлтэй нөхцлөөс үүсэх гэнэтийн осол							
8.1.1	Урьдчилан сэргийлэх мэдээ болон дохиолол холбооны найдвартай байдлуудыг байнга хангах	Төслийн талбайд	-	Тухай бүрт	Үйл ажиллагааны зардал	Жилийн турш	Цаг агаарын мэдээний журам
8.2 Хөдөлмөрийн сахилга бат алдсанаас үүсэх осол							
8.2.1	Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, дотоод хяналт, байгууллагын дотоод дүрэм журам мөрдөж, хариуцлагын тогтолцоог бэхжүүлэх	Төслийн талбайд	-	Тухай бүрт	Үйл ажиллагааны зардал	Жилийн турш	Компанийн дотоод журам
8.3 Хөдөлмөр хамгаалал, аюулгүй ажиллагааны зөрчил							
8.3.1	Ажиллагсдыг ХХАА-ны хувцас хэрэгсэл буюу бээлий, малгай хормогч, хамгаалах хэрэгслээр бүрэн хангах, хэрэглүүлж хэвшүүлэх	Төслийн ажилчдад	-	-	Үйл ажиллагааны зардал	Жилийн турш	Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль
8.3.2	Төслийн бүх ажилчдад өдөр бүр ажил эхлэхээс өмнө ХХАА-ны зааварчилгаа өгч гарын үсэг зуруулах, ХХАА-ны зааварчилгаанд хамрагдаагүй ажилчдыг тухайн өдөрт ажиллахыг хориглох	Төслийн ажилчдад	-	Өдөр бүрт	Үйл ажиллагааны зардал	Жилийн турш	
8.3.3	Түүхий эд болон эцсийн бүтээгдэхүүнийг тээвэрлэх тээврийн хэрэгслийн бүрэн бүтэн байдалд байнгын хяналт тавьж, шаардлагатай тохиолдолд засвар үйлчилгээг хийлгэсэн байх, аюулгүй ажиллагааны шаардлага хангасан техник тоног төхөөрөмж, тээврийн хэрэгслийг үйл ажиллагаанд ашиглах	Тээврийн хэрэгсэл, тоног төхөөрөмжүүд	-	Тухай бүрт	Үйл ажиллагааны зардал	Жилийн турш	“Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуй. Нэр томъёо тодорхойлолт” MNS 4967:2000

Бүлэг	Урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Хэмжих нэгж	Тоо хэмжээ	Зарцуулах зардал	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
8.3.4	Ажилчдад анхны тусламж үзүүлэх арга зааврыг эзэмшүүлэх Анхан шатны тусламжийн эм, тариа багажийг хяналтын өрөө эсвэл ажлын байруудын аль тохиромжтой газар байрлуулах	Төслийн бүх ажилчид	-	-	5,000,000	Жилийн турш	
8.4 Галын аюул							
8.4.1	Барилга байгууламжийг анхан шатны галын аюулын эсрэг хэрэгслээр холбогдох норм, дүрэм журмыг баримтлан хангах	Галын хор, элс, хүрз гэх мэт туслах материал бүхий галын сарай байршуулах	-	-	5,000,000	Жилийн турш	Гал түймрээс хамгаалах. Аж ахуйн нэгж, байгууллага, барилга байгууламжид гал унтраах анхны багаж хэрэгслийн зайлшгүй байх шаардлага MNS 5566 :2005
8.4.2	Болзошгүй аюул ослын үед ашиглах бүрэн ажиллагаатай гал унтраах анхан шатны багаж хэрэгсэл, хор саармагжуулах бодис, уусмалыг кемпийн хэсгүүдэд байрлуулах		-	-		Жилийн турш	
8.4.3	Гэнэтийн гал түймэр, гамшиг осолтой тэмцэх аргачилсан заавар зөвлөгөөг боловсруулж өөрийн ОБХТ (ослын байдлын хязгаарлах төлөвлөгөө)-д тусгах, өөрөөр хэлбэл авах ёстой арга хэмжээний дэс дарааллыг тодорхой тусгах	Гамшгаас хамгаалах төлөвлөгөө	-	-	Үйл ажиллагааны зардал	Жилийн турш	
8.4.4	Ажилчдыг галын хор болон бусад хэрэгслийг ашиглаж сургах, дадлага эзэмшүүлэх зэрэг зохион байгуулалтын арга хэмжээг авах		-	-	2,000,000	Жилийн турш	
НИЙТ					12,000,000		

9. ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт № 13. Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний хүснэгт

Бүлэг	Хог хаягдлын ангилал	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Тоо хэмжээ	Хэрэгжүүлэх хугацаа	Зарцуулах зардал ₮	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
9.1.1	Ахуйн хаягдлаар орчны бохирдол үүсэх	Бүх төрлийн ахуйн хатуу хог хаягдлыг үүсэх шатанд нь ангилан ялгах хаягдлын савнуудыг төрөлжүүлэн байршуулах	Хог хаягдлын цэг	1 ш	Жилийн турш	2,000,000	Хог хаягдлын тухай хууль "Аюултай хог хаягдлыг түр хадгалах, цуглуулах, тээвэрлэх, дахин боловсруулах, устгах болон бүртгэх, тайлагнах журам"
9.1.2		Ахуйн хатуу хог хаягдлын түр хадгалах цэгийг стандартын шаардлагад нийцүүлэн битүүмжлэл сайтай, галд тэсвэртэй материалаар хийх Хог хаягдлын цэгийн доорх газрыг бетондох		1 ш	Төслийн хугацаанд	2,000,000	
9.1.3		Мэдээлэл сурталчилгаа хийх, тэмдэгжүүлэх		-	Төслийн хугацаанд	Үйл ажиллагааны зардал	
9.1.4		Ахуйн болон бүр төрлийн хог хаягдлыг шатааж устгахыг хориглох		-	Төслийн хугацаанд	Үйл ажиллагааны зардал	
9.1.5		Ангилж ялгасан дахин боловсруулах боломжтой ахуйн хатуу хог хаягдлыг дахиврын үйлдвэрт нийлүүлэх, боловсруулах боломжгүй хэсгүүдийг зайлуулах гэрээг эрх бүхий этгээдтэй хийх		-	-	Үйл ажиллагааны зардал	
9.2.1	Шингэн хаягдлаар хөрс, газрын доорх усыг бохирдох	Шингэн хаягдал тээвэрлэн зайлуулах эрх бүхий этгээдтэй гэрээ байгуулан зайлуулах	Бохирын цооног	-	Тухай бүрт	4,752,000	
9.2.2		Төслийн хүчин чадалд тохирсон септик систем төлөвлөн хэрэгжүүлэх		1	Төслийн хугацаанд	50,000,000	
9.3.1	Ариутгал, халдваргүйжүүлэлт хийх	Хатуу шингэн хог хаягдлын цэгүүдэд ариутгал, халдваргүйжүүлэлт хийх	Хог хаягдлын цэг	-	Тухай бүрт	240,000	

9.4.1	Хог хаягдал зайлуулах	Хогийг зөвшөөрсөн цэгт зөөж зайлуулж байх	Талбайн хэмжээнд	-	Тухай бүрт	3,960,000	
НИЙТ						62,952,000	

10. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ, ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨРИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт № 14. Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийн төлөвлөгөөний хүснэгт

Бүлэг	Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлтүүд	Хяналтын цэгийн байршил	Хугацаа ба давтамж	Давтамжийн тоо	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, ₮	Тайлбар	Баримтлах стандарт, арга, аргачлал
10.1 Агаарын чанар								
10.1.1	Аэрозол: PM2.5, PM10, нийт тоосонцор	- Авто зогсоолын орчим - Нүүрс ачиж буулгах талбайд	Улирал бүр	4	38,500	154,000	-	Агаар мандал. Хот суурин газрын агаарын чанарыг хянах журам. MNS 0017-2-3-16 : 1988 Агаар мандал. Агаарын бохирдуулах бодисыг тодорхойлох аргад тавих ерөнхий шаардлага. MNS 3113 : 1981
10.1.2	Хийн төлөвт агаар бохирдуулагчийн шинжилгээ		Улирал бүр	4	36,000	144,000	-	
10.1.3	Дуу шуугиан, чичиргээний хэмжилт хийх		Улирал бүр	4	5,000	40,000	-	
10.2 Усны чанар								
10.2.1	Усны хими, физикийн ерөнхий шинжилгээ	1 худаг	Улирал бүр	4	49,000	196,000	-	Ундны усны эсвэл ахуйн шаардлага, чанар, аюулгүй байдлын үнэлгээ, MNS 900:2010 Усны чанар. Усны дээжлэлт. Ундны ус, хүнс болон ундаа үйлдвэрлэхэд хэрэглэх уснаас дээж авах хөтөлбөр боловсруулах. MNS5667-5:2001.
10.2.2	Усны бохирдлын хяналт хийх/ 54 элемент/		Улирал бүр	4	78,000	312,000	-	
10.2.3	Худгийн усны бактериологийн шинжилгээ		Улирал бүр	4	45,210	180,840	-	
10.3 Хөрсөн бүрхэвч								

10.3.1	Хөрсний агрохимийн үзүүлэлт	Хяналтын цэг /талбайн гадна талын эрүүл хэсгээс/	Хагас жил тутам	2	25,000	50,000	-	Шинжилгээний дээж авахад тавигдах ерөнхий шаардлагууд. MNS 3298 – 90 MNS 5850:2019 “Хөрс бохирдуулагч бодис, элементүүдийн зөвшөөрөгдөх хэмжээ”
10.3.2	Хөрсний бохирдлын шинжилгээ /11 элемент/	- Авто зогсоолын орчим - Нүүрс ачиж буулгах талбайд	Хагас жил тутам	2	25,000	100,000	-	
10.3.3	Хөрсний эрүүл ахуйн шинжилгээ	- Бохирын цооног - Нүхэн жорлон	Хагас жил тутам	2	25,000	100,000	-	
НИЙТ						1,276,840		

11.УДИРДЛАГА, ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Төслийн үйл ажиллагааны туршид байгаль орчинд хамгийн бага сөрөг нөлөөтэйгөөр үйл ажиллагаа явуулах, төслөөс үзүүлж байгаа сөрөг нөлөөллүүдийг бууруулах, арилгах, байгаль орчныг хамгаалах арга хэмжээ авч ажиллах үүргийг төсөл хэрэгжүүлэгчийн удирдлага хүлээнэ.

Хүснэгт № 15. Удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө ба зардалын хүснэгт

Бүлэг	Төлөвлөсөн арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Хариуцах эзэн
11.1	БОМТ-ний барьцаа хөрөнгө байршуулах	2024 оны БОМТ	Үйл ажиллагааны зардал	Жил бүрийн 1 дүгээр сард	Байгаль орчны асуудал хариуцсан нэгж
11.2	Жил бүрийн “Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө”-г боловсруулж, байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагаар батлуулах	2024 оны БОМТ	Үйл ажиллагааны зардал	Жил бүрийн эхний улиралд багтаан	Байгаль орчны асуудал хариуцсан нэгж

Бүлэг	Төлөвлөсөн арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Хариуцах эзэн
11.3	Тухайн жилийн БОМТ-ний биелэлтийн тайланг ажлын хэсгээр дүгнүүлэх	2024 оны БОМТ-ний биелэлтийн тайлан	Үйл ажиллагааны зардал	Тухайн жилийн 12-р сард багтаан	Байгаль орчны асуудал хариуцсан нэгж
11.4	Байгаль орчны тэмдэглэлт өдрийг тэмдэглэн өнгөрүүлэх	Төслийн нийт ажилтнуудад	Үйл ажиллагааны зардал	Жилд 2-оос багагүй удаа	Байгаль орчны асуудал хариуцсан нэгж

12. НӨЛӨӨЛЛИЙН БҮСИЙН ОРШИН СУУГЧДАД ТАЙЛАГНАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт № 16. БОМТ-ний хэрэгжилтийг тайлагнах хуваарийн хүснэгт

Хүснэгт № 10: БОМТ-ийн хөрөгжилтэд таалагдах хурааран хүснэгт							
Бүлэг	БОМТ-ний биелэлтийг тайлагнахад оролцогч талууд	Тайлагнах хэлбэр	Мэдээллийн агуулга	Зохион байгуулах хугацаа	Нийт зардал, сая ₮	Хариуцах ажилтан	Зохион байгуулах газар
11.1	Багийн иргэд	Мэдээллийн илтгэл, хэвлэмэл танилцуулга	Төлөвлөгөөт ажлын тайлан, биелэлтийн үр үр дүн, дараа жилийн БОМТ	Жил бүрийн 10 сарын 15-ны дотор	250,000	Хариуцсан мэргэжилтэн	Багийн төвд
11.2	Нөлөөллийн бүсийн иргэд, сумын удирдлага, мэргэжилтэн	Олон нийтийн уулзалт, хэлэлцүүлэг зохион байгуулах		Жил бүрийн 10 сарын 15-ны дотор	500,000		Ханбогд сум
НИЙТ					750,000		

13. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ТӨСӨВ

Хүснэгт № 17. Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний төсвийн хүснэгт

№	БОМТ ангилал	Төсөв, мян₮
1	Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ	4,100,000
2	Орчны тохижилт, нөхөн сэргээлт	6,000,000
3	Түүх соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээ	-
4	Осол, эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө	12,000,000
5	Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	62,952,000
6	Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр	1,276,840
7	Удирдлага, зохион байгуулалтын төлөвлөгөө	-
8	Нөлөөллийн бүсийн оршин суугчдад тайлагнах төлөвлөгөө	750,000
Нийт		87,078,840